

RECENZIJE

SHIGERU ODA: *International Control of Sea Resources, Leyden 1963, str. 215*

Ova je knjiga – koja se nastavlja na niz radova istog pisca o međunarodnom pravu mora i ribolovnom pravu i sintetizira njihove rezultate¹ – ustvari historijat ideja i stavova izraženih u međunarodnim ugovorima o ribolovu na otvorenom moru, a zasebno s osvrtom na rezultate Ženevskih konferencija o pravu mora od 1958. i 1960. i njihovom kritikom. Njezin je glavni dio posvećen osnovnim pravnim problemima morskog ribolova, a dva kraća odsjeka rade o epikontinentalnom pojasu, općenito i u vezi s ribolovom, i opet o pridnenom ribolovu. Knjiga daje vrlo opširne podatke o razvitku međunarodnog prava mora u spomenutim granama, a pišćeva su mišljenja u mnogome kritična prema najnovijim propisima i njihovoj ekonomskoj i pravnoj osnovanosti. Ona su tim zanimljivija, što je pisac sam sudjelovao na spomenutim konferencijama kao član japanske delegacije i tamo iznosio stavove koje i sad zastupa, i što se vrlo odlučno uhvatio u koštac s mnogim gledištima izraženim u državnoj i diplomatskoj praksi i u znanosti. Tim odvojenim mišljenjima vrijedno je napose posvetiti pažnju.

Protivno gledištu koje je zastupala većina država i koje je prodrlo na Ženevskim konferencijama, pisac insistira na načelima slobode i jednakosti u vezi s ribolovom na otvorenom moru – koja su naravno u načelu neosporena – protiv zahtjeva obalnih država da im se priznaju prava ribolova i u otvorenom moru u obliku proširenja, za tu djelatnost, područja njihove teritorijalne vlasti. Kako je poznato, budući da na prvoj Ženevskoj konferenciji nije stvoren sporazum o širini teritorijalnog mora, cijela druga konferencija bila je posvećena pokušajima da se bar za ribolovna prava prizna određen monopol u korist obalnih država u pojasu koji bi bio širi od najmanje granice teritorijalnog mora od 3 milje, praktično u pojasu od 12 milja. Pisac ističe da su takvi zahtjevi monopoliziranja ribolova preko teritorijalnih granica dvosjekli mač, jer kao što obalne države traže radi povećanja svog blagostanja kontrolu veće ribolovne površine otvorenog mora, mogu jednako i »siromašne države«, koje su ribarske ali ne

¹ Od tih radova navode se: »New Trends in the Regime of the Sea«, *Zeitschrift für ausl. öff. Recht u. Völkerrecht*, br. 2, 1957; *El convenio de Ginebra sobre la plataforma continental*, *Rev. Española de Derecho Internacional*, br. 1-2, 1959; »Japan and the United Nations Conference on the Law of the Sea«, *The Japanese Annual of International Law*, br. 3, 1959; »Japan and the International Fisheries«, *ibid.*, br. 4, 1960; »The Extent of the Territorial Sea – Some Analysis of the Geneva Conferences and Recent Developments«, *ibid.*, br. 6, 1962; »The Geneva Convention on the Fisheries: Its Immaturities«, *Die Friedenswarte*, Basel, br. 4, 1960; »The Concept of the Contiguous Zone«, *The Internat. Law Quarterly*, Jan., 1962.

obalne za konkretno područje, iz istih razloga tražiti iskorišćivanje istih površina. Smatra da bi jednostrani zahtjev na pravo isključivog ribolova u otvorenom moru »... podredio zajednički interes svijeta iskorišćivanju od strane pojedinih država bez dovoljne pravne osnove« (str. 20). Ovdje treba podsjetiti na razloge koje su protiv takvog gledišta iznosile mnoge države na ženevskim konferencijama, tvrdeći da tako primijenjena sloboda i jednakost lišava nerazvijene obalne države mogućnosti jačeg sudjelovanja u ribolovu pred vlastitim obalama na korist drugih država koje su iz bilo kojih uzroka stekle tehnički i ekonomski primat morskog ribolova.

Interesantni su zbog toga izvodi koji se tiču upravo svojatanja takvih prednosti u pitanju očuvanja morskog bogatstva u vezi s podjelom prihoda od njegova iskorišćivanja. Kontrola iskorišćivanja nesumnjivo je potrebna, ističe pisac, no može se kritizirati načelo podjele ulova. Težište naime nije u zaštitnim mjerama, koje su bezuvjetno nužne i koje se mogu uvijek određivati objektivno i na znanstvenoj osnovi, već je težište u podjeli ulova, ako je on zbog zaštite toliko smanjen da se ne može prepuštiti slobodnoj konkurenciji ribara; tu jedino i nastaju prave teškoće. Citirajući jedan svoj pređašnji rad pisac pita: »... kako se mogu morska bogatstva, kojih se iskorišćivanje mora ograničiti radi konzervacije, podijeliti između država koje prirodno žele da povećaju svoj udio koliko je više moguće?«. Kao pokušaj rješavanja navodi niz međunarodnih ugovora o ribolovu u raznim dijelovima Tihog oceana, kojima je negdje predviđena jednaka podjela (između Sjedinjenih država i Kanade za lov lososa), a negdje apstinencija, po kojoj se neke članice ugovora moraju uzdržavati od ribolova bez primanja protivuvrijednosti, a druge ga vrše (uz zaštitne mjere) pozivajući se na dugogodišnji rad i investicije što su ih uložile u razvijanju odnosno vrste ribolova. Radi se o Konvenciji od 1952. o ribolovu na Sjevernom Pacifiku, između Sjedinjenih država, Kanade i Japana, kojim je Japan obavezan na apstinenciju. Pisac smatra da to, istina, nije u neskladu s načelom slobode mora, jer ne proširuje vlast na strane državljane na otvorenom moru, ali je odlučno protivan načelu apstinencije kao izraza ekonomske nejednakosti i diskriminacije. Dalji prigovor iznosi protiv tipa ugovora, kakav je Konvencija od 1956. o ribolovu na otvorenom moru u Sjeverozapadnom Pacifiku, između Sovjetskog Saveza i Japana, kojim se stranke obvezuju na jednake mjere zaštite i ograničenja ribolova u otvorenom moru, no ustvari se radi o ribi koja se mrijesti u rijekama na sovjetskom području i tamo lovi, pa ugovorne odredbe praktično ne pogađaju sovjetske već samo japanske ribare. Tu se dakle otvara problem rješavanja ulova selica, koji nas odmah vodi sporazumima o zaštiti tuljana. O tom postoje konvencije i drugi sporazumi od 1911. do 1957. i dalje. Problem se rješava tako da se u načelu zaštićuju tuljani samo na otvorenom moru, s tim da države na čijim se obalama oni zadržavaju i koje se stoga, što se tiče ulova, nalaze u povoljnijem položaju, daju ostalim državama ugovornicama određenu naknadu za izjednačenje u obliku postotka od ulova na svom kopnu. To predstavlja sistem kotiranja, pri kojem sve države zajedno sudjeluju u čuvanju i zaštiti morskog bogatstva selica. Drukčije se razvio lov na kitove, koji je naprije nizom sporazuma ureden, bar za Antarktiku, tako da je ulov ograničen, ali podjela ostavljena slobodnoj djelatnosti ribara; to se međutim pokazalo neodrživim, jer su količine ulova bile premale i izazivale sporove oko podjele, pa se postepeno prešlo i tu na sistem distribucije. Tako je dakle, kako se pokazuje, od slobode ostalo malo, upravo zbog nastojanja da se očuva neka jednakost, a ustvari da se usklade protivni interesi kojima je zajedničko samo nastojanje da se osnovna bogatstva mora što bolje sačuvaju.

Iznoseći historijat priprema za Ženevske sporazume, pisac ističe kako je na Rimskoj konferenciji 1955. o tehničkim mjerama za konzervaciju većinom od jednog glasa naglašen posebni interes obalnih država na održanju produktivnosti živih bogatstava otvorenog mora pred njihovim obalama, a načelo apstinencije nije uopće izazvalo veći interes i spomenuto je tek uvijeno, iz kurtoazije prema njegovom zagovorniku, Sjedinjenim državama. Uz prikaz pripremnog rada Komisije za međunarodno pravo, za koji ističe da čini cjelinu sa zaključcima Ženevskih konferencija i da je prijeko potreban izvor za razumijevanje posljednjih, pisac vrlo opširno i u pojedinostima iznosi tok samih konferencija. Konstatira da Konferencija od 1958. nije prihvatila zahtjeve obalnih država za proširenje pojasa obalne vlasti radi kontrole ribolova i preko teritorijalne granice, ali je u velikoj mjeri uzela u obzir zahtjeve za očuvanje morskog bogatstva, slobode ribolova i posebnih interesa obalnih država. Vrlo zanimljivo prikazuje dalje komentare odredaba Konvencije o ribolovu od 1958. i njihovu kritiku. Ističe da pravo kontrole nad vršenjem predviđenih zaštitnih mjera može prema svakom ribaru provoditi samo njegova država, pa i onda kad se radi o jednostranim mjerama koje je, pod uvjetima iz Konvencije, propisala obalna država za otvoreno more pred svojim obalama. Stoga se čl. 6. i 7. Konvencije ne mogu shvatiti tako da bi državama kao obalnim davali neko preferencijalno pravo ribolova u otvorenom moru, jer bi to značilo brkanje pojmova prava ribolova i zaštite ribljeg bogatstva; a ne znače ni priznanje neposredne vlasti obalnih država nad stranim ribarima izvan njihovih teritorijalnih mora, već određuju samo da su strani ribari podložni vlasti svojih nacionalnih država u izvršenju obveze tih država da se pridrže propisa koje donose obalne države. No i takvu odredbu smatra pisac znatnim ustupkom ribarskih država obalnim državama i navodi glasove literature koji upozoravaju na opasnost zloupotrebe od strane obalne države. I pored tih i drugih kritičkih napomena – najviše u povodu nejasnoća ili nerealnosti pojedinih odredaba Konvencije – pisac ipak kaže da je pitanje podjele ulova riješeno, s tim da se u načelu ne priznaju preferencijalna prava ribolova obalnih država i da, s druge strane, nije prihvaćena ideja apstinencije. U cijelosti smatra Konvenciju konstruktivnim korakom u nizu mjera za zaštitu i konzervaciju morskog bogatstva i obligatornog rješavanja sporova, ali upozorava vrlo osnovano na teškoće koje će se tek u primjeni pokazivati, posebno u pitanjima podjele ulova, za koja nema općeg rješenja, a pogotovo se ne mogu rješavati samo pravnotehničkim metodama.

O epikontinentalnom pojasu zauzima pisac gledište, protivno shvaćanjima Lauterpachta, Kunza i Johnsona, prema kojima bi to pitanje bilo riješeno međunarodnim običajnim pravom i prije Ženevske konferencije od 1958. Šteta je da tom prilikom nije mogao uzeti u obzir – očito zbog jezičnih teškoća – knjigu prof. J. Andrassy-a, Epikontinentalni pojas (Zagreb, 1951), koja predstavlja prvi sintetični prikaz problema u cjelini u svjetskoj literaturi i već po vremenu objavljenja upućuje na ocjenu općega međunarodnog prava kakvo je bilo još i prije početka priprema za ženevske konvencije i bez obzira na njihov rezultat. Pisac smatra da podmorje čini pravnu cjelinu s morem iznad njega (iako ne njegov dio) i da je stoga po općem međunarodnom pravu svaka država teoretski mogla iskorišćivati cijelo podmorje otvorenog mora, ali nema osnove za stjecanje ili prisvajanje. Pa i kad bi se priznavao poseban pravni status epikontinentalnog pojasa, status mora nad njim ne bi mogao ostati neizmijenjen. Pisac prigovara da su osnovni pojmovi o epikontinentalnom pojasu zapravo malo razjašnjeni na Ženevskoj konferenciji i da je na koncu primljena ustanova koja predstavlja reviziju tradicionalnih pojmova međunarodnog prava. Posebno bi se ovdje istaklo piščevo upozorenje da se prema Konvenciji epikontinentalni pojas ne računa samo od

obale, (odnosno polazne crte) kontinenta, nego isto tako i od polazne crte teritorijalnog mora oko otoka. Posve ćemo se složiti s pozivom pisca da svi stručnjaci međunarodnog prava mora prouče nejasnoće na koje je on upozorio u tekstu Konvencije, jer će, kako on predviđa, još proteći dosta vremena do njezine efektivne primjene – što se uostalom poslije objavljivanja knjige počelo već i ostvarivati najnovijim međunarodnim sporazumima o razgraničenju epikontinentalnog pojasa (tako npr. u Sjevernom moru) i efektivnim njegovim istraživanjem i iskorišćavanjem.

Naprotiv, što se tiče pitanja pridnenog ribolova, pisac u osnovi napada koncepciju kako Konvencije o ribolovu, tako i Konvencije o epikontinentalnom pojasu, izvodeći da je bez ikakvog razloga – i prema njegovim vrlo zanimljivim analizama, na pogrešnim pretpostavkama – stvorena razlika između ribolova vrsta koje su vezane uz morsko dno, odnosno ribolova sa spravama pričvršćenim na dnu mora i ostalog ribolova, i stoga je tzv. pridneni ribolov neispravno uvršten u Konvenciju o epikontinentalnom pojasu, u koju po svojoj prirodi ne ulazi i koja se u svem svom ostalom dijelu odnosi na rudna bogatstva podmorja. Naprotiv, Konvencija o ribolovu ne brani ribarima da love bilo kakvim metodama, pa ako se njezine odredbe o konzervaciji ne mogu protegnuti i na epikontinentalni pojas (kako proizlazi iz čl. 13 Konvencije o tom pojasu), cijeli sistem konzervacije morskog bogatstva može biti ugrožen.²

Kako se vidi po svemu, uz veliku informativnost prikazane knjige – koja ovdje nije uopće ni mogla da bude dovoljno istaknuta – očita je i odlučnost kojom pisac zastupa odvojena gledišta. Već je to razlog da se u daljem razvitku znanosti o pravu morskog ribolova ne bi smio ostaviti po strani, bez valjanog proučenja i odgovora, nijedan od argumenata obrazloženih u toj knjizi. Slažući se u cijelosti s autorom u konstataciji da je Konvencija o ribolovu neobično značajan korak u razvoju međunarodnih ribolovnih odnosa, ja bih mu postavio i dalje pitanje: da li ne misli da je na Ženevskoj konferenciji od 1958, kad bi se obalnim državama bila ponudila ribolovna ovlašćenja koja su im ponuđena tek 1960, bila velika prilika da se prihvati jedinstvena granica teritorijalnog mora od 6 milja, što je poslije razvoja do 1960. postalo potpuno nemoguće?

Natko Katičić

FINN SEYERSTED: Settlement of Internal Disputes of Intergovernmental Organizations by Internal and External Courts, Stuttgart 1964, str. 121 (Reprinted from Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, Vol. 24, Nr. 1, February 1964)

Značajka je našeg vremena stvaranje sve većeg broja međuvladinih organizacija koje vrše određene upravne, sudske, pa i zakonodavne funkcije. Osnivanje i rad tih organizacija proširuje neprekidno mrežu pravnih propisa koja se steže oko međunarodnih odnosa i unosi pravo kao sve važniji faktor njihova razvitka. Zato se već na brojnim područjima susrećemo ne samo s vlašću takvih organizacija, nego i s problemom kontrole njihova rada. Problem je sasvim opći i obuhvaća sve grane prava za koje su osnovane međuvladine organizacije. Posebno za područje kojim se bavi ovaj časopis, daleko za međunarodno pravo mora, za pomorsko i opće saobraćajno pravo i za atomsko

² Mišljenje pisca o nepostojanju i o nepotrebnosti stvaranja razlike između tzv. pridnenog i ostalog ribolova dijeli i njegov recenzent Richard Young u prikazu u *American Journal of International Law*, sv. 58, br. 4, 1964, str. 1046.

ZBORNIK
ZA POMORSKO PRAVO

ZAGREB

1967